RUSKI INWALID

N° 174.

SOBOTA. 24 Lipca 1820 r.

CZYLI

WIADOMOŚCI WOJENNE.

Treść. Wiadomości Kraiowe: z Petersburga. Wiadomości Zagraniczne: Niemcy. Franciia. Hiszpaniia. Angliia. Turcyia. Rozmaitości.

WIADOMOŚCI KRAIOWE.

z Petersburga, 24 *Lipca.*

Gimnazium wyższych nauk przez Xiążęcia *Bezborodko* za Naywyższym Jego Cesarskiey Mości rozkazem w mieście małorossyyskiem Nieżynie założone, stosownie do przepisów zwierzchości szkolney otworzy kurs nauk z początkiem nadchodzącego roku szkolnego. W niem według ustaw naczelney zwierzchności naukowey, naywyżey potwierdzonych 14 Kwietnia teraźnieyszego 1820 roku, będą dawane następuiące drzedmioty: Prawo Boże; ięzyki: Rossyyski, Łaciński, Grecki, Niemiecki, Fracuzki i ich literatura; nauki powszechne: to iest Jeografiia, historyia, matematyka; nauki wyższe tak do cywilney iak woyskowey potrzebne służby; sztuki nadobne. Pełny kurs nauk obeymuie lat dziewięć czasu, a dzieli się według własności daiących się przedmiotów, na trzy oddziały czyli epoki.

Przy pomienionem Gimnazium zakłada się także pensyia, maiąca się utrzymywać pod bezpośrednim dozorem i rządem zwierzchności szkolney mieyscowey. Pensyionaryusze będą mieć w domu szkolnym kwaterę, stół, odzież, bieliznę i obuwie; wszystkie potrzeby naukowe usługę i troskliwość o ich zdrowie, konduitę i postępy w naukach. Utrzymanie roczne pensyionaryusza kosztuie tysiąc rubli assygnacyynych; nadto wnosi się raz na zawsze dwieście rubli ass. na pierwsze oporządzenie; roczna opłata wnosi się po pięć set rubli za każde półroku z góry.

Według ustaw tego zaprowadzenia przyymuią się uczniowie do pierwszey klassy od 9 do 12 lat wieku maiący; ci zaś co z innych szkół ze chcą się do tey przenieść, pomieszczą się w takiey klassie, iaka okaże się bydz dla nich właściwą po odbytych examinach.

Życzący oddać dzieci swoich do tey pensyi, raczą się zgłosić do Dyrektora tego zaprowa-

dzenia, Radcy Stanu *Kukolnika*, mieszkaiącego po dzień 28 b. m. Lipca tu w Petersburgu w domu uniwersytetu tuteyszego; a po tem przenoszącego się do miasta Nieżyna. U niego można się poinformować o wszelkich dalszych szczegółach tego zaprowadzenia tyczących się.

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

Niemcy.

z Koblentz 15 *Lipca.*

Uważano iuż oddawna, że w wysokiey i krętey górze, nazwaney *Ziben-Urenberg* w okolicach Bruttig nad brzegiem Mozeli położoney, wielkie porobiły się rysy i rozpadliny. Przez pięć lat ostatnich te rospadliny rozszerzały się co rok na stopę i więcey i nabawiały strachem bliskich tego brzegu mieszkańców. 7 b. m. wieczorem spostrzeżono, że z wierzchołka tey góry toczyły się kamienie i urwiska skały. Trwało to powiększaiąc się stopniami aż do czwartey zrana, kiedy nakoniec cała góra rozpadła i z taką gwałtownością runęła do rzeki, iż woda wystąpiła z koryta, zalała brzeg przeciwny w półczwarta cala głębokości i zniosła wiele statków nie daleko stoiących. Rzeka Mozel powróciła wprawdzie do pierwszego koryta; lecz dno iey znacznie się odmieniło i zapewne przeszkadzać będzie żegludze. Strata zrządzona przez ten wypadek iest nad wszelkie opisanie. Powiadaią że więcey czterdziestu winnic upadkiem tey góry zupełnie zostały zniszczone. Wieś *Ernst* leżąca na lewym brzegu Mozeli w oczywistém iest niebezpieczeństwie; druga bowiem przyległa góra nazwana *Kocioł*, podobnymże grozi upadkiem i tyle ma rozpadlin, iż bez strachu spóyrzeć na nią niemożna. 8 b. m. kiedy góra *Ziben-Urenberg* zapadła to i ta osunęła się więcey iak na stopę, a urwiska ziemi i kamieni tączą się ustawicznie z iey wierzchołka. Należy oczekiwać że i cała spadnie wkrótce do rzeki, zasypie iey koryto, i sprawi niesłychane szkody mieszkańcóm.

Francyia.

z Paryża, 12 *Lipca.*

Xiąże *Decazes* z całą swoią rodziną wyiechał wczora do Calais, zkąd popłynie do Anglii. Słychać atoli że pierwiey nim się puści w tę podróż, zabawi kilka dni w Pikardyi, w maiętności małżonki swoiey, która przed wyiazdem z Paryża otrzymała od Króla *Esklaważ* dyiamentowy i pierwszy raz użyie tych ozdób na koronacyią Króla *Jerzego IV.*

Z liczby 30 młodzieży, wziętych z powodu ostatnich zamieszek, dwóch tylko pozostało w areszcie, inni wszyscy są uwolnieni.

Zabito wczora w poiedynku żołnierza iednego z gwardyi Szwaycarskiey.

Jenerał *Donadieu* uwolniony iest także z aresztu.

Hiszpaniia.

z Madrytu, 29 *Czerwca.*

Król okazał widocznie ufność swoię w obecnym porządku rzeczy. Junta rządowa podała mu listę kandydatów na wyższe urzędy; przyiął ią monarcha; wymazał trzeciego kandydata, a napisał go znowu u góry z tym dodatkiem: W roku 1814 poleciłem mu instrukcyę sprawy przeciwko liberalistom, od czego się śmiało wymówił. Radził mi oraz wtenczas kiedy każdy taił prawdę, obym się trzymał systematu umiarkowania.

Podczas obchodu ogłoszenia konstytucyi w *Melilla* na brzegu afrykańskim, odprawiła się msza za duszę męczenników wolności. Przy katafalku w kościele stała allegoryczna figura, która trzymaiąc lirę, przypominała wierszopisa *Barbero*, iednego z naygorliwszych liberalistów, zmarłego d. 24 października r. z. na wygnaniu.

Handel towarami zakazanemi na granicach naszych, obszernieyszy iest teraz aniżeli był kiedy kolwiek. Inni znowu spekulacyi założyli także na samey granicy drukarnię, gdzie tłumaczą na ięzyk hiszpański i drukuią wszystko, co się tylko ziawia w Paryżu. (To iescze szkodliwsze, aniżeli handel zakazany!)

W skutek doswiadczeń lekarskich, okazało się że choroby panuiące na wyspie Maiorce, są rzeczywiście *zarazą wschodnią.*

Syndycy miasta Kadyx ogłosili wtych dniach pismo, przez które protestuią się przeciwko usprawiedliwieniu się Jenerała *Freire*. Chcą dowieść z własnych zeznań iego, że iesze przed 7m Marca radził on Królowi przyiąć Konstytucyią i znał skłonność Monarchy do przyięcia tego środka. W takiem zdarzeniu niedeterminowane iego postępowanie 21 Marca, kiedy rozhukani żołnierze strzelali do nieszczęśliwych mieszkańców, ledwie usprewiedliwionèm bydz może.

W Kadyx przedsięwzięto wszelkie ostrożności przeciwko wprowadzeniu *zarazy*, na wyspie Maiorce panuiącey.

W Asturyi chodzą zbroyne bandy ludzi, nazywaiąc się przeciwnikami konstytucyi. Niebraknie im iak widać ani na pieniądzach ani na broni, a powiększey części maią pięknych koni, ktorych zabieraią wprawdzie mieszkańcóm; lecz gotowizną za nie płacą.

Donoszą z Mexyku że woyna domowa, która od dziesięciu lat przeszło niszczyła tę krainę, teraz ustała i spokoyność powszechna nastąpiła.

Anglija.

z Londynu 12 Lipca.

Kommunikuiemy dalsze niektóre szczegóły o ostatniem posiedzeniu parlamentu:

Kiedy 4 b. m. było odczytane w parlamencie wyższym doniesienie kommissyi sekretney o dowodach złożonych *w worku zielonym* i Lord Liwerpool oświadczył zamiar przełożenia bilu w tey sprawie, Hrabia *Grey* powiedział co następuie:

»Milordowie! w krytycznèm naszem dzisieyszem położeniu powtórzę tylko uwagi moie, które w tym przedmiocie pierwey iescze czyniłem. Pomimo wszelkich oporów, kommissyia sekretna była mianowaną, i skutki tego środka na nas się samych obróciły, ato z nierównie większą dzielnością i mocą aniżeliśmy się spodziewali. Przyięcie tego środka nietylko było niewłaściwe w sprawie Królowey; lecz nadto niepozwoliło nam zastanowić się nad samym tym przedmiotem z tą rozwagą, iaka w okolicznościach podobnych iest konieczną, ieśli tylko chcemy bezstronny wydać wyrok. Nakoniec zaskarzenia i zdania szanownych Lordów, składaiących pomienioną kommissyią, pod nasz sąd były oddane. Musiemy teraz sądzić taką sprawę, o ktorey iuż za nadto wcześnie uprzedzeni iesteśmy. Upłyną całe miesiące, nim Królowa doczeka się sposobności zbicia tych gorszących zaskarzeń. Lecz cóż powiedzieć można o ministrach, którzy oddawna wiedząc o własności i wszystkich okolicznościach tey sprawy, ośmielili się przecież proiektować i radzić ugodę? Ieśli te zaskarzenia są niesprawiedliwe, to krzywdzą równie dostoieństwo tronu, iak i honor domu Królewskiego. W takiem zdarzeniu możnaż usiłować zatrzeć ie przez iaką kolwiek ugodę. Ministrowie chcieli zagładzić całą sprawę ułożoną iakąś ugodą pod pozorem załatwienia familiynych nieporozumień; a chociaż znali całą wielkość przestępstwa przypisuiącego się Królowey, chcieli iednak wyznaczyć dla niey 50,000 funtów szterlingów z własności narodu, aby tylko skłonić ią do niepowracania do Anglii. Taki ich krok był wcale nienamyślny. Nierównieby lepiey zapewne uczynili ministrowie, gdyby zaraz zpoczątku przedstawili byli swe zaskarzenia parlamentowi, a potym ułożyli bil w tym przedmiocie. Teraz lękać się należy aby ich postępki nieuczyniły szkodliwego wpływu na spokoyność powszechną i niewzbudziły iescze większego zamieszania w narodzie, który i teraz aż nadto iuż iest zażalony.«

Hrabia *Liwerpool.* »Pozwólmy że zarzuty przeciwko Królowey są sprawiedliwe i złatwością dowiedzione bydź mogą pozwolmy i nato że ta sprawa była iescze pierwiey znaiomą ministrom; pewien atoli iestem że z stu obywateli przynaymniey 99 będzie moiego zdania, to iest, że naylepiey byłoby zakończyć tę sprawę przez sekretną ugodę. Oderwane prawidła hrabiego *Grey* opieraią się zapewne na niezachwianych zasadach sprawiedliwości; lecz mnie się zdaie, że kazdy człowiek publiczny powinien stosować się do okoliczności i postępować iak nayzgodniey z korzyściami powszechnemi. Królowa koniecznie chciała powrócić do Anglii, a tak ministrom dwa tylko pozostawało środki: albo ią uznać za Królowę Wielko-Britańską i spotkać ze wszelkiemi honorami temu dostoieństwu odpowiadaiącemi; albo poddeć sądowi, (co i uczyniliśmy) i tym sposobem dowieść że do tych honorów niema prawa. Serdecznie żołuię że sprawa tak niepomyślny wzięła kierunek; lecz oraz pewien iestem, iż wszyscy się przekonaią z czasem, że ministrowie Króla JMści niemogli byli postąpić inaczey i że należycie dopełnili powinności swoiey.«

Turcyia.

z Stambułu, 27 Czerwca.

Uzbraianie się porty przeciwko Ali Baszy *Janiny* idzie tu z nadzwyczayną spiesznością. Kilka oddziałów Artyleryi i 15 dział wyszło w tych dniach z stolicy tuteyszey, a inne oddziały tego korpusu wkrótce także wystapią z potrzebną ilością broni. Powiadaią że niegdyś Mussalim Dramski, *Machmud-Bey*, mianowany iest trzech bunczucznym baszą w Tefala i naczelnie dowodzącym w Derbencie (Są to dwa ważne wąwozy zaięte przez *Ali Baszę*, a których w żaden sposob odstąpić niechce.) Biega tu u nas pogłoska iakoby iuż między

woyskami *Ali Baszy* i wysłanemi przeciwko niemu, była stoczona bitwa, w którey był zwycięzcą tenże *Ali Basza.*

ROZMAITOŚCI.

Wyimek z Wileńskich Brukowych wiad.

O Edukacyi.

(Dokończenie.)

Dziwną uczyniłem ieszcze uwagę, że matki tak te, które same wychowuią dzieci, iako i te, które powierzaią piastunkom, gdy maią ich kilkoro, przywiązuią się wyłącznie do iednego. Ten wybrany pieszczoch, nie zbłądzi nigdy: bo wszystkie iego psoty spadaią na drugich: dla tego też nie raz zdarzało się że kochanek ze złości mamunią ukąsi, a iak dorośnie, często opuszcza potrzebuiącą wsparcia matkę. Ponieważ nayczęściey iedynacy wystawieni są na tak nierozsądną miłość, przeto w tym kraiu urosło przysłowie; aby widząc kogo głupim, pytać się: czy nie iest iedynakiem? Taki iest powszechny sposob początkowego wychowania dzieci z małemi tylko różnicami, i tak, w niektórych mieyscach, do ochmistrzyni dodaią cudzoziemca, pod nazwiskiem lokaia, którego obowiązkiem gadać z panięciem po cudzoziemsku. Ten przydatek bynaymniey nie odmienia powyżey wzmienioney edukacyi: doda tylko do umieiętności ucznia kilka obozowych anegdotek, i wyrazów, i tak zmięsza ięzyk; że z początku ani swoiego, ani cudzego, nie umie; a z czasem zupełnie zapomni o swoim. Ten rodzay edukacyi nie iest tak upowszechniony; lecz ci, którzy przezeń przechodzili, pospolicie przez całe życie byli cudzoziemcami we własnym kraiu.—W czasie tego peryodu, oycowie mało wtrącaią się do dzieci; są iednak tacy, którzy, czy to przez troskliwość oycowską, czy przez ten filozoficzny wzgląd, że suknia częściey szargana prędzey się sciera; czy też, aby dzieci swoie odróżnili od chłopskich, które ciągle wystawione na odmiany powietrza zdrowe są i czerstwe, oni przeciwnie zamykaią dzieci swoie starannie, ażeby wiatr nie zawiał na paniątko. — Nadchodzi zima, ogrzewaią pokoy, chuchaią, i sami nie wiedzą co czynić, aby ie ochronili od chłodu. Latem nowa bieda; z rana i wieczorem rosa, w południe upał, i znów biedne dziecie gnusnieie między czterma ścianami. A kiedyż przyydzie obiad lub sniadanie; to tłusto, to słodko, to gorzko, i dziecię w pół głodne rusza na spoczynek. Broń Boże nakoniec dziecko zachoruie trochę tylko, iuż wszyscy eskulapowie z okolicy zieżdżaią się; pokoy dziecinny przemienia się w aptekę: dziecko siągnie rączką do głowy; boli mu pewnie głowa: day lekarstwa: do żołądka; żołądek mu boli: day lekarstwa. Ruch ręki dziecięcia rządzi apteką: i tak opchane lekarstwami all o spoczywa niedołężne, albo ginie. Nie poymuię zkąd się podobny zwyczay urodził; nie dziwiłbym się matkom, które szanuią twarzyczki córek swoich, bo z doswiadczenia wiedzą ile się ona przyda: ależ mężczyzni, oycowie, ludzie rozumni, którzy na głowach nawet umieią chodzić, tak dziwnie z dziećmi własnemi postępuią. Dla tego ich dzieci, ieżeli nie są zupełnie niedołężne, noszą piątno swoiey edukacyi: bo iest kolor owsiany, i iak rozumiem; że wszyscy eleganci, i modnisie przez ten kray przechodzili.—Podczas wszyskich tych odmian oycowie, bez wyiątku, kiedy niekiedy nawiedzaią dzieci, czynią to dla tego, aby wpoili w nie uczucia szlachectwa, i w tym celu wyraźny iest rozkaz, aby żaden domowy (rozumie się z chłopów) nie nazywał inaczey dziecięcia, iak tylko pauiczem lub panienką! Oyciec nawet, mówiąc do dziecięcia w obecności służących, nieinaczey się tłumaczy. Wiedzieć przytem potrzeba, że przy dziecięciu umieszcza się chłopiec ze włości, a to dla tego, aby paniątko miało zręczność oswaiać się z prerogatywą szlachecką, smagania biczykiem bokow chłopca, zauzdawszy go wprzódy leycami przez gębę: przez co dziecko ma się układać do rządu, i uważać siebie za woźnicę, a ludzi za bydlęta pociągowe. — Nie skończyłbym nigdy, gdybym chciał wykładać wszystkie środki, których używaią do zaszczepienia w dziecku wyobrażeń paniczostwa: to tylko przydam, iż się udaią powszechnie. — W tem wychowaniu przepędzaią dzieci lat siedm, ośm, a czasem i dziesięć; aby się potem kształciły przy guwernerze, lub w szkołach; przy guwernantce, lub na pensyach.

W Petersburgu.

w drukarni woienney Głównego Sztabu JEGO CESARSKIEY MŚCI.